

Grønlandsminister Knud Hertlings tale

i folketinget den 2. juni 1966

Som det vil vides af enhver, der beskæftiger sig med landsdelen Grønland, er så godt som al økonomisk aktivitet i landet baseret på statsmidler. I og for sig kan man med rette sige, at Grønland er den mest socialiserede del af riget. Heraf følger ganske naturligt, at de grønlandske politikere, der ved skæbnens gunst er placeret som repræsentanter for deres land i dette høje ting, må være stærkt interesseret i, at statens økonomi stabiliseres så meget som overhovedet muligt. Derfor har jeg med megen interesse lyttet til den debat, der fandt sted i det høje ting i tirsdags i forbindelse med økonomiministerens redegørelse om inflationskilderne.

Som objektiv iagttagere – dermed mener jeg som partipolitisk uafhængig tilhører – har jeg med glæde konstateret, at der hos alle partier er enighed om at skabe balance i statens finanser. Man ønsker fra alle sider at finde frem til en måde, der muliggør standsning af de inflatoriske faktorer, der findes i det danske samfund. Jeg tager dog først og fremmest hatten af for de politikere, der taler om, at det, det gælder om, er at

lære at leve sammen med disse faktorer og lære at beherske dem. Alle ønsker at bevare og udbygge det velstandssamfund, der er skabt i dette land, og alle ønsker bevarelse af den fulde beskæftigelse. En sådan tilstand forudsætter imidlertid, at man gør noget alvorligt for at lære at leve sammen med netop disse faktorer og at beherske dem. Der kan være forskellige måder, man kan lære at beherske dem på, men mon man ikke ved politisk smidighed kan løse dette problem? Det kræver blot, at man ser på samfundets vel som helhed uden for megen skelen til partipolitiske hensyn.

Da vi i Grønland er afhængig af statens finansielle situation, er jeg derfor ivrig tilhænger af de politiske kræfter, der ærligt arbejder for at skabe en økonomisk balance i samfundet hernede. I Grønland er vi ikke uberørt af de inflatoriske tendenser, der gennem nogle år har eksisteret her i landet. Vi mærker det gennem de høje priser på varerne, der som bekendt importeres til Grønland herfra. Det kunne endda gå, hvis det kun drejede sig om visse enkelte varer,

*Grønlandsminister Knud Hertling
i folketingsalen 1966.*

men det gælder jo alle kategorier af varer. De stigende varepriser i Danmark har således stærk indflydelse på

den almindelige grønlanders daglige liv. Dette kunne man så tage lidt stort på, såfremt pristalsreguleringen i Grønland var identisk med den hernede. Det er den bare ikke. Lønreguleringen i Grønland sker efter et specielt grønlandsk pristal. Dette er blot et eksempel på den politiske fornægtelse af rigets økonomiske enhed.

Det forhold, at staten fortsat er den afgørende økonomiske faktor i Grønland, herunder specielt i den erhvervmæssige udvikling, er imidlertid ikke nogen naturnødvendighed. Netop inden for erhvervspolitikken har vi i Grønland gennem mange år talt om at privatisere. Allerede den store Grønlandskommission af 1949 anbefalede privatisering af erhvervslivet, og denne anbefaling blev gentaget af Grønlandsudvalget af 1960 i udvalgets betænkning fra 1964. Herudover er der ikke sket så forfærdelig meget. Bevarer, der er etableret et par private virksomheder inden for produktionen, men det meste af produktionsvirksomheden beherskes den dag i dag af staten. Jeg tror ikke, det er, fordi staten ønsker at være den afgørende faktor inden for dette område, men indtil for nylig har der været en mærkelig tilbageholdenhed fra privat dansk side. Vi i Grønland er dog ikke uden skyld i dette forhold. Vi har ganske naturligt ønsket at være lidt tilbageholdende ud fra ønsket om at give den grønlandske befolkning mulighed for at være med og har derfor omgivet os med beskyttelsesbestemmelser om bopælspligt i selve landet i 6 måneder, før man kan etablere privat virksomhed. Jeg er ganske enig i, at sådanne bestemmelser

indtil nu har været berettiget, men sætter dog nu et meget stort spørgsmålstegn ved, om det i den grønlandske befolkningens interesse er rigtigt at fortsætte hermed. Der er nemlig nu vågnet en interesse fra privat dansk side for at anbringe kapital i virksomheder i Grønland under privat grønlandsk medvirken. En sådan interesse bør opmuntres, for at vi også i Grønland kan få øjnene op for, hvad det vil sige at ophjælpe udbygningen af et velstandssamfund under medvirken af privat og personlig interesse. Jeg ser meget gerne, at virksomheder, der endnu drives af staten, overgår til private, idet vi også derigennem kan spare de danske skatteydere for udgifter til udsendt personale i disse virksomheder, samtidig med at vi viser den grønlandske befolkning, at også andre end staten inden for erhvervslivet kan spille ind som afgørende faktorer i et lands industrielle udvikling.

Det er min opfattelse, at de grønlandske politikere nu må lade ord følge handling og gøre alvor af den megen tale om privatisering. Jeg er ganske klar over, at ønsket om at se en virkelig privatisering af industrivirksomhederne i Grønland ikke er risikofri, så lidt som regulær eller maskeret statsdrift er risikofri. Den risiko, vi løber ved privatiseringen, ligger i en konfliktmulighed mellem den private og de offentlige myndigheders ønsker f. eks. om placering af virksomheden. Ministeriet for Grønland og de grønlandske myndigheder fører i dag en såkaldt lokaliseringspolitik, en politik, der har rygdækning i dette høje ting. I henhold til lokaliseringspolitikken skal den grøn-

landske befolkning koncentrerer fra de små steder til færre og større byer, og for at få den størst mulige nyttevirkning af de årlige investeringer ønsker man denne proces fremskyndet mest muligt.

Der kan imidlertid opstå den situation, at en privatmand ønsker at placere sin virksomhed på et mindre sted, på et udsted, der måske af myndighederne ellers var tiltænkt en anden skæbne, nemlig affolkning. En sådan konflikt vil ikke være uoverkommelig at klare, hvis den private selv har midler til at opføre sin virksomhed på det pågældende sted, og befolkningen dér på stedet ellers selv er interesseret, idet befolkningen jo ikke kan tvangsforflyttes.

Den virkelige konflikt opstår, når den private ikke kan klare alle anlægsudgifter og søger lån fra den grønlandske erhvervsstøtteordning. I en sådan situation, der absolut ikke er nogen tænkt situation, stilles statens repræsentanter i dette udvalg og i sidste ende ministeren for Grønland over for et alvorligt dilemma. Hvis man i alle tilfælde ønsker at sætte lokaliseringspolitikken i høj-sædet, kan man meget hurtigt finde en masse gode argumenter for at give afslag på ansøgningen. Man kan endda finde mange andre fremragende argumenter frem såsom frygten for de følgeinvesteringer, der kan blive konsekvensen af opførelsen af en erhvervsvirksomhed på et sådant sted, f. eks. bygning af skole, sygehus, kirke, børnehave m. v.; disse udgifter forventer man jo, at staten skal afholde.

På den anden side står også den private mand i et kolossalt dilemma, bare fordi han har en anden opfattelse af,

Knud Hertling og Moses Olsen i folketinget.

hvor det er bedst for ham at placere sin virksomhed. Denne virksomhed vil uden tvivl være til gavn for befolkningen på dette udsted, der måske oven i købet ikke har større muligheder for at flytte ind til en by med erhvervsmuligheder, fordi det er svært at skaffe tilstrækkelig mange boliger til alle dem, der ønsker at flytte ind til denne by.

I en sådan situation kan det ikke nytte noget, at man fra myndighedernes side stift holder på en fastlagt politik. Også i sådanne situationer må man kræve smidighed fra myndighedernes side; ganske vist betyder sådanne tilfælde ekstra økonomisk belastning eller sagt med økonomernes sprog mindre nytte-virkning. Men hvem ved, om den slags udgifter alligevel ikke i virkeligheden betyder økonomisk besparelse for samfundet som helhed gennem befolkningens effektive arbejde på dette lille sted, i stedet for at man uden tvivl måtte køre på halv kraft i en stor by på grund af forståelige tilpasningsvanskeligheder?

Det er min opfattelse, at dette folketingsår har været et godt lovgivningsår også for Grønlands vedkommende. Love

som ungdomsklubloven, færdselsloven og ændringer i læreruddannelsesloven giver en god baggrund for optimisme om gode arbejdsvilkår. Uden nærmere omtale af disse love vil jeg gerne dvæle lidt ved et af ministerens lovforslag, der ikke nåede at blive gennemført i denne samling. Det drejer sig om forslag til lov om skolevæsenet i Grønland.

Jeg vil ikke frakende mig et væsentligt ansvar for, at lovforslaget ikke er blevet gennemført i denne samling. Jeg har i udvalget rejst så mange tvivlsspørgsmål, at hele udvalget er blevet tvivlrådigt og har ønsket ved selvsyn at sætte sig ind i forholdene, før man tager det endelige standpunkt. Det, at lovforslaget udsættes til næste samling, er ikke nogen katastrofe for den grønlandske skole. Man har gennem mange år klaret sig ved tekstanmærkninger til finansloven, hvad angår den såkaldte forsøgsundervisning, hvor man udskyder undervisningen i det grønlandske sprog til begyndelsen af det tredje skoleår.

Det, man bl. a. har ønsket at opnå gennem dette lovforslag, er at legalisere denne forsøgsundervisning. Jeg ville

have været en meget ringe politisk repræsentant for et sprogligt mindretal inden for det danske rige, hvis jeg uden videre skulle have slugt denne kamel, bare fordi man fra skolemyndighedernes side påstår, at det er den bedste vej til at give de grønlandske børn rigtig undervisning i det danske sprog. Denne påstand, ja, jeg siger udtrykkeligt påstand, idet der ikke er ført bevis herfor, skulle have til konsekvens, at vi politisk skulle sige ja og amen til at lade det grønlandske sprog udskyde. Det må være klart for enhver, at et fag, der kan udskydes, naturligt må betragtes som et fag af mindre værdi. Når en sådan nyvurdering rammer det grønlandske modersmål, må man undskylde mig og andre, der har samme opfattelse, at vi stritter imod. Vi vil gerne have det grønlandske sprog placeret i den grønlandske skole på passende måde, selv om dette skulle betyde, at de grønlandske børn kommer til at lære det danske sprog noget langsommere, end de ville have gjort det gennem forsøgsundervisningen.

Visse danske lærere i Grønland har på en noget fanatisk måde polemiseret mod denne opfattelse. Det har forbavset mig

meget, at disse lærere ser på hele det komplicerede problem på en så ensidig måde. Så vidt jeg kan se, har disse lærere intet lært af tidligere tilfælde af sprogkampe inden for det danske rige. De har utvivlsomt ikke forstået, at spørgsmålet om sprog ikke blot er et spørgsmål om effektiv undervisning, men også om følelser og om kærlighed til et sprog, hvis eksistensberettigelse man ønsker at forsvare. Man skulle da tro, at netop danske lærere, der i mange år har haft deres gerning i Grønland, ville kunne forstå de sidstnævnte faktorer; men deres manglende evne til at lære det grønlandske sprog forhindrer dem måske i at forstå værdien heri.

Sprogdebatten i Grønland er allerede i gang; dette forhold må ingen ansvarlig person forsøge at bagatellisere. Der er intet område, der er så fyldt med sprængstof, ja, man kan næsten sige, hvori der er så megen dynamik som sprogdebatten. Det er hverken skolens eller visse fanatiske danske læreres opgave at sætte sprængladning til dynamitten til skade for sammenholdet mellem Danmark og Grønland.